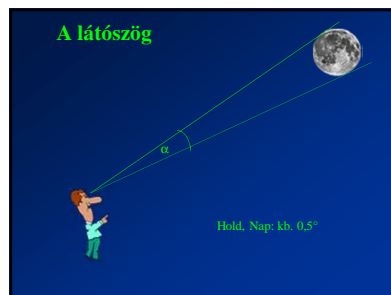
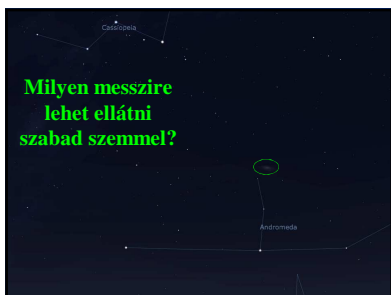
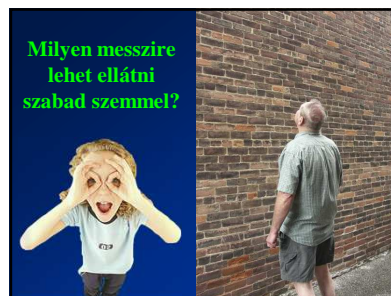

(i)

Legnagyobb refraktor: 102 cm
 Legnagyobb reflektor: 5 m, 8 m, 10 m, 30 m

- Miért használunk távcsövet?**
- „messzebbre lássunk vele” ☺
  - „közelebb hozza a tárgyakat” „mekkora a nagyítása?”
  - apróbb részleteket lássunk vele (felbontóképesség)
  - kevés fény, halvány égitestek (fénygyűjtő hatás)

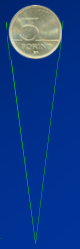

A szög mértékegységei

$1^\circ = 60'$ $1' = 60''$

Egy ötförintos látószöge (átmérő ~ 2 cm)

Látószög:	Távolság:
2°	~ 0.5 m
1°	~ 1 m
$1'$	60 m a szem felbontóképessége
$1''$	3.6 km min. érték átlagos légkörtől

A látószög becslése

Kinyújtott kézben 1 cm ~ $1''$

Hold, Nap:	kb. 0.5°
kis ujj:	kb. 15°
nagy ujj:	kb. 20°

UFO-k

UFO az öreganyátok!

Távolságok az égbolton

Sarkcsillag

25°

5°

A távcső felbontóképessége

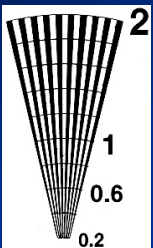
Felbontóképesség: $\frac{12}{\text{átmérő cm-ben}}$ ívmásodperc

Átmérő:	Felbontóképesség:
5 cm	$2.4''$
12 cm	$1.0''$
15 cm	$(0.8'')$

A szem felbontóképessége: 1-2''

Felbontóképesség-teszt

Az ábrát léptékhelyesen beállítva, 9 m távolságból nézve a számok a sávok ívpercben mért látószögét adják meg.

Airy-korong, diffrakciós gyűrűk

A csillag képe a látómezőben

Az Airy-korong mérete

5 cm   15 cm átmérő   50 cm

Egy kettőscsillag képe a távcsőben
A nagytűs mindhárom képen ugyanakkora!

„Milyen közel hozza a képet?”

A távcsövek „nagyítása”

- A távcső kicsinyített képet alkot! (a kép kisebb, mint a tárgy, lásd pl.: Hold)
- A látószöget nagyítja!
- „Közlelebb hozza” a tárgyakat

Szűgnagyítás = $\frac{\text{objektív fókusztávolsága}}{\text{okulár fókusztávolsága}}$

A nagyítás változtatása:
okulár cseréje (revolverfej)

Maximális nagyítás

Maximális nagyítás:

- átmérő (cm) · 20
- kényelmesen szemlélhető részletek (újabb már nem jön elő)
- „üres” nagyítás (felbontóképesség!)
- a légkör miatt max. 200 – 250x

A légkör hatása

A légkör hatása

nagy kép <-> éles kép

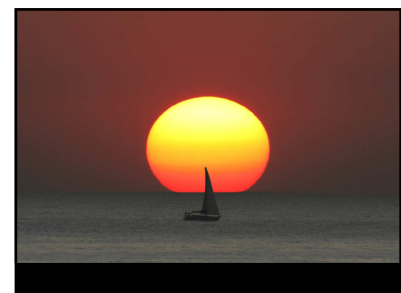
A horizont közelében

vékony légréteg

vastag légréteg

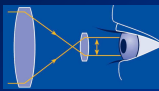
- nagy fényelnyelés
- erős hullámzás
- vörösebb szín
- fénytörés, torzítás

Minimális nagyítás

Kilépő pupilla:

- az okulárból kilépő sugáryaláb
- nagyítás ↔ kilépő pupilla

Minimális nagyítás:

- a kilépő sugáryaláb ne legyen nagyobb, mint a szem pupillája
- átmérő (cm) · 4

Kis nagyítás:

- nagy látómező (keresés)
- nagyméretű, ködös, halvány égitestek (fényesebb a kép)
- világos háttér (↔ kicsi, halvány égitestek)

Kis nagyítás – nagy nagyítás

Kis nagyítás:

- nagy látómező
- fényes kép

Nagy nagyítás:

- kis látómező
- sötétebb kép (az égi háttér is)

A szemrelief

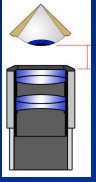
Az a távolság, ahonnan bele kell nézni az okulárba a teljes látómező áttekintéséhez.

Kicsi:

- olcsó okulár
- kényelmetlen látvány
- általában nagy nagyításnál

Nagy:

- drága okulár
- kényelmes látvány
- általában kis nagyításnál

A helyes szemtávolság

megfelelő   túl nagy

Fénygyűjtő hatás

Fénygyűjtő képesség ~ objektív területe

Objektív:	Terület:	Arány:
pupilla (~8 mm)	0,5 cm ²	1
5 cm	20 cm ²	40
15 cm	180 cm ²	360
8,2 m	53 m ²	1 millió
30 m	700 m ²	14 millió

A legnagyobb távcsövek

Az 5 m-es távcső fókuszában ill az észlelt csillagász

A leképezés hibái

a) színhiba (kromatikus aberráció)
 b) nyíláshiba (szférikus aberráció, tükrösnel is)
 c) lőtököshiba (kóma)

A hibák kiküszöbölése

Lencserendszerrel, parabolatükörrel

akromát (2 tagú)	pl. 8 cm-es objektív 80 ezer Ft
apokromát (3 tagú)	pl. 8 cm-es objektív 240 ezer Ft
okulárok (látómező)	40 – 100 ezer Ft (!)

apokromát objektív   Nagler-okulár

A távcső használata

A távcső nem arra való, hogy belenézünk!!!

Az optika védelme

Nem szabad

- hozzáérni
- megtörölni

Védeni kell a portól és a szennyeződésektől (bevonat a tükrön és a lencséken).

A távcsövek szerelése

Azimutális szerelés

Vízszintes és függőleges tengely

